

РОЗДІЛ II. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІКИ

Тетяна АКІМЕНКО

студентка 5 курсу спеціальності 016
Спеціальна освіта (Олігофренопедагогіка)
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Ю. М. КОСЕНКО**,
канд. пед. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

У статті наголошено на актуальності розвитку соціально-побутових навичок у школярів із порушеннями інтелекту. Проаналізовано наукові дослідження з проблеми вивчення. Розкрито причини повільного формування соціально-побутових навичок у дітей зазначеної категорії. Визначено етапи, умови та способи формування предметних умінь у школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках соціально-побутового орієнтування.

Ключові слова: учні з інтелектуальними порушеннями, уроки соціально-побутового орієнтування, формування практичних умінь.

Tetiana Akimenko. Formation of social and household skills in schoolchildren with intellectual disabilities

The article emphasizes the relevance of the development of social and everyday skills in schoolchildren with intellectual disabilities. Scientific studies on the problem of learning are analyzed. The reasons for the slow formation of social and household skills in children of the specified category are revealed. The stages, conditions and methods of formation of subject skills among schoolchildren with intellectual disabilities in the lessons of social and everyday orientation are determined.

Keywords: students with intellectual disabilities, lessons of social and everyday orientation, formation of practical skills.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства значно зріс науковий інтерес до проблеми соціалізації дітей із особливими освітніми потребами. Сучасна освітня парадигма передбачає необхідність поглибленого формування соціально-побутових умінь та навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Враховуючи соціально-економічний прогрес, у дітей означеної категорії поряд із уже сформованими навичками, доволі часто виникають труднощі в оволодінні новими соціально-побутовими вміннями пов'язаними з мобільними пристроями, гаджетами, сучасними побутовими приладами та комп'ютерними технологіями.

В умовах спеціального закладу середньої освіти це завдання розв'язується в системі корекційних занять з соціально-побутового орієнтування. Як предмет навчання, соціально-побутове орієнтування, спрямоване на практичну підготовку учнів з інтелектуальними порушеннями до самостійного життя і праці, на формування у них знань і умінь, які сприяють набуттю побутового досвіду та соціальної адаптації, підвищенню рівня їх загального розвитку, тому одне з центральних місць у розв'язанні означеної проблеми належить саме урокам соціально-побутового орієнтування.

Актуальність. Проблемою соціально-побутового орієнтування займалися багато психологів, фізіологів, педагогів-дефектологів, які розглядали залежність господарсько-побутової діяльності від особливостей особистості людини і впливу трудового процесу на її розвиток (В. Бондар, Ю. Галецька, Н. Гіренко, Л. Дробот, С. Конопляста, Г. Мерсіянова, Н. Павлова, Г. Савицька, Ю. Юрченко та інші) [1; 2; 7].

Дослідження С. Коноплястої, свідчать про те, що соціально-побутове орієнтування учнів з порушеннями інтелекту має низку особливостей (пасивне відношення до процесу орієнтації в соціумі та в побуті, нестійкість інтересів, ситуативність мотивів, низький рівень самостійності), які обумовлені, як порушеннями пізнавальної діяльності і своєрідним формуванням особистості аномальної дитини, так і істотними недоліками в процесі навчання їх соціально-побутовому орієнтуванню [2].

Г. Савицька відмічала, що система вправ на уроках соціально-побутового орієнтування забезпечує достатній рівень формування в учнів з освітніми потребами норм та правил соціальної поведінки. Ю. Галецька визначала умови формування соціально-побутових навичок у даної категорії дітей за рахунок

У працях В. Шинкаренка розглядаються особливості формування соціально-побутових навичок у дітей з особливими освітніми потребами різних категорій з використанням новітніх методів і прийомів навчання та виховання учнів з інтелектуальними порушеннями. Н. Гіренко наголошує на важливості врахування індивідуального підходу при формуванні практичних предметних умінь у школярів з інтелектуальними порушеннями [2; 3].

Мета статті полягає у висвітленні специфіки формування практичних умінь у школярів із порушеннями інтелектуального розвитку на уроках соціально-побутового орієнтування.

Виклад основного матеріалу. Порушення психічної діяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями ускладнює їхню орієнтацію в навколишньому середовищі та адаптацію до неї. Виділяючи характерні психологічні особливості школярів цієї категорії, варто зазначити, що структура психіки дитини з порушеннями інтелекту надзвичайно складна. Л. Виготський зазначав, що поряд із первинними відхиленнями у процесі аномального розвитку формуються вторинні відхилення. Вторинні дефекти виникають опосередковано – в процесі аномального соціального розвитку. Вони не впливають прямо з органічного дефекту і не обумовлені лише ним, а відбуваються через «соціальний вивих» дітей з порушеннями інтелекту.

Засвоєння соціально-побутових навичок залежить від індивідуальних особливостей дітей з інтелектуальними порушеннями. С. Головін виділяє три етапи формування соціально-побутових навичок:

1) на першому етапі відбувається початкове знайомство з конкретним рухом. Навчання конкретному руху починається з виявлення його рухового складу, набору елементів руху та їх послідовності й поєднання. Це знайомство відбувається шляхом показу, пояснення, розповіді та спостереження. У цей час відбувається накопичення активного й пасивного словника;

2) на другому етапі відбувається автоматизація рухів. У цей період здійснюється відпрацювання окремих компонентів руху або формування всієї соціально-побутової навички;

3) на третьому етапі здійснюється остаточне відпрацювання соціально-побутової навички. Цей етап реалізується за рахунок двох процесів: стабілізації (навичка набуває стійкості) та стандартизації (набуття стереотипності).

Формування соціально-побутових навичок є процесом залучення дітей до різних педагогічно організованих видів суспільно корисної роботи з метою передачі їм певного досвіду, розвитку в них працьовитості та удосконалення практичних умінь і навичок. Формування навичок та вмінь господарсько-побутової діяльності

сприяє підготовці учнів з порушеннями інтелектуального розвитку до самостійного життя у побуті за умови:

- використання різноманітних засобів наочності та удосконалення форм та методів їх застосування;
- послідовного та творчого включення засобів наочності на різних етапах уроку (орієнтування в завданні, плануванні та оцінки виконаної роботи);
- обов'язкового закріплення практичних вмінь побутового змісту в процесі виконання програмних завдань.

У процесі навчання дітей зазначеної категорії одну з провідних ролей відіграють наочні засоби. Різні види наочності сприяють кращому засвоєнню і запам'ятовуванню матеріалу, полегшують його застосування в процесі трудової діяльності. У застосуванні наочності важливим є знаходження правильного шляху переходу дитини від чуттєвого пізнання до абстрактного мислення. Ця проблема безпосередньо пов'язана із завданням розвитку мовлення учнів, тобто наочні образи і уявлення, які виникають в результаті сприйняття предметів і явищ самі по собі ще не можуть служити базою для розвитку дитини.

До наочних методів навчання на уроках СПО відносяться: демонстрація, спостереження і досліди, а також екскурсії. Всі ці види наочності виконують дуже важливі пізнавальні і корегувальні функції, оскільки відповідають наочно-образному характеру мислення учнів і сприяють корекції недорозвинення процесів спілкування.

Ілюстрація органічно вплітається в словесний виклад, що дає можливість учням краще зрозуміти і запам'ятати зміст викладеного матеріалу.

Демонстрація – це показ процесів і явищ в русі і зміні за допомогою учбово-технічних засобів. Використання демонстрації дозволяє значно збільшити діапазон інформації за рахунок включення в процес пізнання явищ і подій, недоступних при використанні звичайних наочних засобів. Це позитивно впливає на розвиток пізнавального інтересу, корегує увагу, пам'ять, виховує естетичні відчуття, сприяє розвитку логічного мислення учнів.

Логічним продовженням аналізу об'єкту є планування роботи. Саме планування майбутньої діяльності і виконання роботи за

наміченим планом є основною ознакою осмисленого і самостійного виконання завдання.

На нашу думку, більш якісному формуванню соціально-побутових навичок у школярів із інтелектуальними порушеннями сприятимуть:

1) застосування наочних посібників. Форми, методи та прийоми навчання на уроках СПО повинні бути насичені наочністю;

2) статичні та динамічні види та засоби наочності необхідно використовувати комплексно та систематично. Їх комплексне використання значно підвищить ефективність засвоєння матеріалу та формування предметно-практичних умінь;

3) дотримання послідовності та етапів виконання завдання. Виконання практичних завдань на уроках СПО повинно відбуватися в такій послідовності: орієнтування в завданні – планування роботи – здійснення її за планом – самоконтроль;

4) дотримання послідовного формування етапів перцептивної діяльності учнів під час засвоєння теоретичного матеріалу та відпрацювання практичних умінь і навичок;

5) максимальне заохочення дітей, формування в них інтересу до всіх видів практичної діяльності на уроках СПО;

6) врахування індивідуальних показників психофізичного розвитку кожного школяра з порушеннями інтелекту;

7) використання ігрових методів навчання [4; 5; 6]

Висновки. Таким чином, зазначені етапи та прийоми сприятимуть міцному формуванню теоретичних знань та практичних умінь у школярів з інтелектуальними порушеннями на уроках СПО.

Перспектива дослідження. Перспективою наступних досліджень є розроблення методичних рекомендацій і комплексів вправ до конкретних тем курсу «Соціально-побутове орієнтування».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ionova I., Kyryliuk A., Kosenko Yu. Social integration of young people with disabilities to educational space and public life of Ukraine: state, problems and prospects. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка*. Суми, 2019. № 7. С. 3–14.

2. Гіренко Н. А. Вивчення стану працездатності учнів з особливими потребами на уроках соціальнопобутового орієнтування. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 16. С. 82–91.

3. Гіренко Н. А., Юрченко Ю. С. Формування соціально-побутових навичок у учнів з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти Педагогічні науки*. 2017. Вип. 10. С. 13–25.

4. Косенко Ю. М. Вчитель як суб'єкт навчально-ігрової діяльності у спеціальній школі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. № 23. С. 127–130.

5. Косенко Ю. М. Проблема дидактичної гри у навчанні розумово відсталих школярів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*: зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. № 19. С. 84–88.

6. Косенко Ю. М. Сутність дидактичної гри як методу навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка. Суми: Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. № 8. С. 184–191.

7. Мерсіянова Г. М. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы. К.: Радянська школа, 1985. 81 с.

Вікторія АНТОНЕНКО

магістрантка спеціальності 016

Спеціальна освіта

(016.02 Олігофренопедагогіка)

Сумський державний педагогічний

університет імені А.С. Макаренка

Науковий керівник – **О. В. БОРЯК**,

доктор педагогічних наук, професор

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ КОРЕКЦІЇ ПРОЦЕСІВ ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЛЕГКИМ СТУПЕНЕМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ

Стаття присвячена вивченню та корекції процесів читання у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня. Визначено ефективні методи та принципи корекції процесів читання, їх особливості та специфіку. Обґрунтовано доцільність індивідуалізації навчання та застосування диференційованого підходу до цієї категорії дітей.

Ключові слова: корекція, інтелектуальні порушення, процеси читання, організаційно-педагогічні засади, диференційований підхід.

The article is devoted to the study and correction of reading processes in younger schoolchildren with mild intellectual disabilities. Effective methods and principles of correction of reading processes, their features and specificity have been determined. The expediency of individualizing education and applying a differentiated approach to this category of children is substantiated.

Key words: correction, intellectual disabilities, reading processes, organizational and pedagogical principles, differentiated approach.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному світі, де вміння читати є необхідною умовою для успішної адаптації людини до життя, має значення розуміння особливостей процесу читання